

Proaktywne gojenie się ran

PRZEWODNIK DOTYCZĄCY WDROŻENIA
STRATEGII HIGIENY RANY W LECZENIU
OWRZODZEŃ PODUDZIA

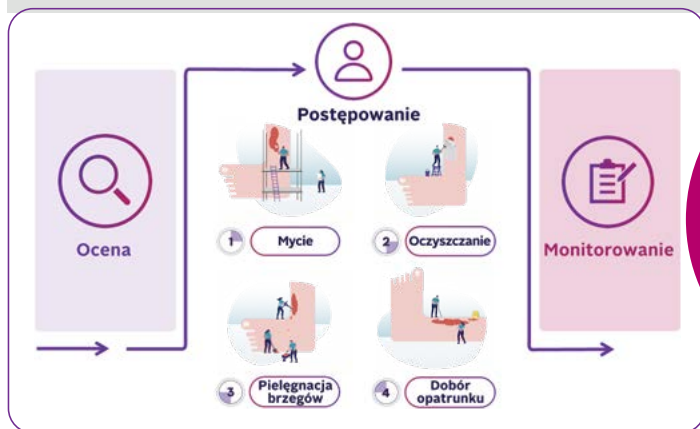
Owrodzenia goleni (LU) pod różnymi względami pogarszają ogólną jakość życia pacjentów. Często powodują znaczny ból, a także wiążą się z nieprzyjemnym zapachem i wysiękiem, co może negatywnie wpływać na samopoczucie emocjonalne i dobrostan społeczny chorego.^{1,2} Może to ograniczać mobilność, samodzielność i zdolność do wykonywania czynności życia codziennego, a w konsekwencji pogarszać sytuację finansową.³

W związku z tym owrodzenia goleni stanowią duże obciążenie zdrowotne i ekonomiczne. Brytyjska Służba Zdrowia (NHS) ponosi koszt postępowania z trudno gojącymi się owrodzeniami goleni wynoszący średnio 3,6 miliarda funtów rocznie.⁴ Większość innych ocen obciążenia ekonomicznego w następstwie owrodzeń podudzia dotyczy ran o etiologii żylniej. Z niedawnego przeglądu publikacji naukowych wynika, że w Australii, Francji, Niemczech, Włoszech, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych bezpośrednie koszty medyczne leczenia ran spowodowanych chorobą żył głębokich wynoszą około 10,73 miliarda dolarów rocznie.⁵

Owrodzenia goleni to często skomplikowane rany, które mogą długo się goić i często nawracają po zamknięciu.³ Pracownicy ochrony zdrowia mogą jednak korzystać z wytycznych Higieny rany w ramach kompleksowej oceny pacjenta, leczenia rany w celu zmniejszenia biofilmu i monitorowania długofalowych efektów gojenia.^{6,7} Pozwoli to sformułować bezpieczną i skuteczną strategię postępowania, opartą na rozpoznaniu podstawowej etiologii i odzwierciedlającą cele oraz holistyczne potrzeby pacjenta, jeśli to możliwe, z myślą o ułatwieniu wspomaganej samoopieki. W niniejszym przewodniku wyjaśniamy, jak korzystać z zasad Higieny rany do oceny, postępowania i monitorowania owrodzenia goleni w celu przyspieszenia gojenia.

Czym jest biofilm?⁶

Trudno gojące się owrodzenie z dużym prawdopodobieństwem zawierają biofilm, który jest oporny na leczenie, a w efekcie opóźnia gojenie. Biofilm szczególnie często występuje w martwiczej, rozplywnej i/lub niezdrowej tkance ziarninującej, w porównaniu ze zdrową tkanką ziarninującą i tkanką nabłonkową w mniej poważnych ranach.⁶ Wszystkie rany zawierają jednak pewną ilość biofilmu,⁷ a ich stan może ulec pogorszeniu, dlatego owrodzenia goleni należy zawsze traktować jako trudno gojące się, stosując proaktywną strategię antybiofilmową Higieny rany.

Co to jest niezdrowa ziarnina?

Termin ten określa tkankę ziarninową w ranie, która nie goi się, ale niekoniecznie wygląda na niezdrową. Zazwyczaj jest ciemnoczerwona i krucha.⁸

Informacje zawarte tutaj mają jedynie charakter informacyjny, a pracownicy ochrony zdrowia muszą również zapoznać się z lokalnymi zasadami i wytycznymi.

Oceń stan rany, stopy, kończyny dolnej i całego pacjenta w celu rozpoznania podstawowej etiologii, a tym samym określenia najbezpieczniejszej i najskuteczniejszej strategii postępowania³ w odniesieniu do lokalnych ścieżek leczenia.

- ▶ Nazwij ranę według rodzaju i etiologii (np. owrzodzenie goleni, żylna).⁷
- ▶ Owrzodzenia goleni mają zwykle podłoże żylna (50%), tętnicze (10%) lub mieszane (20%), a 20% przypadków ma inne przyczyny³ (z dowodów wynika jednak, że zbyt wiele przypadków owrzodzeń goleni nie ma udokumentowanego rozpoznania⁴).
- ▶ Oceń holistycznie pacjenta i jego potrzeby.
- ▶ Wyznacz cele monitorowania postępów gojenia⁵ zarówno na podstawie wyników klinicznych (zamknięcie rany, szybkość redukcji i czas gojenia), jak i skoncentrowanych na pacjencie.³

Aspekty kompleksowej oceny

Rana	Etiologia, nasilenie bólu, umiejscowienie, rodzaj tkanki, brzegi, wysięk, objawy infekcji
Kończyna dolna	Stan skóry / zmiany skórne, obrzęk, kształt nogi, obwód i zgięcie stawu skokowego, tętno w stopie, przepływ tętniczy na podstawie pomiaru wskaźnika kostka-ramię (ABPI), czynność żylna
Pacjent	Wywiad medyczny, mobilność, odżywianie, jakość życia, świadomość swojego stanu zdrowia i zasad leczenia, cele leczenia, obawy

Cechy charakterystyczne⁹

Żyłne owrzodzenie goleni: płaska, otwarta zmiana podudzia przyśrodkowego, z nieregularnymi, spadzistymi brzegami rany

Tętnicze owrzodzenie goleni: dystalne zmiany na kończynie, z wyraźnymi, wypukłymi brzegami rany

Mieszane owrzodzenie goleni: oznaki niewydolności żylnaj i tętniczej

Zidentyfikuj typy tkanek w łożysku rany, aby móc podjąć świadome decyzje dotyczące postępowania.

- ▶ Tkanka martwicza, rozplywna oraz niezdrowa ziarninowa mogą zawierać więcej biofilmu i wymagają bardziej agresywnego mycia oraz oczyszczania.⁶
- ▶ Tkanka martwicza jest rzadkością w żylnych owrzodzeniach goleni i może wymagać zastosowania diagnostyki różnicowej.⁹
- ▶ Strome brzegi wskazują na niegojącą się ranę i mogą być związane z chorobą tętnic,⁹ uciskiem lub nieodpowiednią pielęgnacją.
- ▶ Udokumentuj ranę w czasie, używając narzędzia takiego jak Narzędzie do pomiaru owrzodzeń podudzia (Leg Ulcer Measurement Tool).^{7,10}

Rodzaje tkanek

Martwicza		Czarna lub brązowa; może być przylegająca (twarda, sucha lub chropawa) lub miękka i mokra
Rozplywna		Żółta lub biała; zwykle mokra, czasem sucha i przylegająca; grube płyty lub cienka powłoka
Niezdrowa ziarninująca		Zazwyczaj ciemnoczerwona; często krwawi przy dotknięciu; może być krucha
Zdrowa ziarnina		Nowo utworzona tkanka; jaskrawoczerwona, wilgotna i błyszcząca; przypominająca wyglądem kostkę brukową ⁷
Naskórkująca		Bładoróżowa lub biała; migruje po powierzchni rany od brzegu; początkowo może być krucha

Postępowanie

Podążaj leczenie owrzodzenia, kierując się informacjami uzyskanymi w ramach kompleksowej oceny i postępując zgodnie z czterema krokami Higieny rany (mycie, oczyszczanie, pielęgnacja brzegów rany i dobór opatrunku) przez całą krzywą gojenia.⁷

Wdrażanie zasad Higieny rany^{6,7}

Umyj zarówno łożysko rany, jak i otaczającą je skórę.

- ▶ Usuń martwe pozostałości naskórka i modzele.
- ▶ Aby uniknąć zanieczyszczenia krzyżowego, nie używaj ponownie chusteczek myjących.
- ▶ Stosuj płyny czyszczące ze środkami powierzchniowo czynnymi oraz, w przypadku podejrzenia lub potwierdzenia zakażenia, środkami przeciwbakteryjnymi.
- ▶ Rozważ mycie aż do wysokości kolana.⁶
- ▶ Unikaj naruszania stabilnej, twardej, suchej tkanki martwiczej w przypadku zaawansowanej choroby tętnic, chyba że zalecił to zespół naczyniowy lub gdy zachodzi podejrzenie zakażenia.
- ▶ Energiczne mycie może wywołać ból, dlatego należy zwracać uwagę na to, jak pacjent toleruje te czynności.

Mycie

1

Rodzaj tkanki	Metody mycia
Martwicza, rozpułyczna i/lub niezdrowa ziarnina	Energiczne mycie (gaza, miękki kompres, płyn o zrównoważonym pH lub środek powierzchniowo czynny)
Zdrowa ziarnina	Umiarkowanie silne lub delikatne mycie ⁷
Tkanka naskórkująca / nieuszkodzona skóra	Delikatne mycie ⁷

Oczyść tkankę nie będącą naskórkiem, wywierając odpowiedni nacisk tak, aby usunąć biofilm i pobudzić wzrost zdrowej tkanki.^{6,7}

- ▶ Wybierz metodę w oparciu o swoje kwalifikacje i zakres pewności siebie. Bardziej agresywne metody powinny być stosowane przez odpowiednio wyszkolonych i doświadczonych pracowników.
- ▶ U pacjentów ze słabą perfuzją lub zaburzeniami autoimmunologicznymi należy prowadzić oczyszczanie ostrożnie i tylko za zgodą specjalisty.
- ▶ Po oczyszczeniu umyj ranę płynem antyseptycznym, aby uniknąć zanieczyszczenia przez odsłonięte drobnoustroje.
- ▶ Usuń hiperkeratozę modzela wokół rany za pomocą czyścików lub kompresów do czyszczenia.⁹

Oczyszczanie

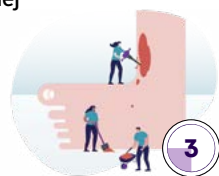

2

Rodzaj tkanki	Siła nacisku	Metody oczyszczania
Martwicza, rozpułyczna i/ lub niezdrowa ziarnina	Energiczne	Chirurgiczne, ostre (łyżeczka, skalpel, nożyczki lub szczypce), larwalne (nie na suchej tkance martwiczej), ultradźwięki lub metoda mechaniczna (kompres, gaz a lub chusteczki)
Zdrowa ziarnina	Łagodnie	Mechaniczne (gaza, miękkie kompresy lub chusteczki) ⁷
Tkanka nabłonkowa / nieuszkodzona skóra	Brak	Brak

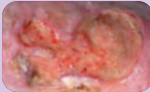
Przeprowadź pielęgnację brzegów rany, w których znajdują się pierwotne komórki ułatwiające proces naskórkowania. Biofilm jest w tej strefie najbardziej aktywny i sprzyja starzeniu się komórek (utracie zdolności komórek do podziału i wzrostu), zapobiegając migracji nowej, zdrowej tkanki.⁷ Należyta pielęgnacja brzegów rany w celu usunięcia martwiczej, rozplywnej i/lub niezdrowej ziarniny (a tym samym biofilmu) będzie sprzyać gojeniu.^{6,7}

Pielęgnacja brzegów

3

- ▶ Staraj się, aby brzegi miały taką samą wysokość jak łożysko rany.
- ▶ Powinno to umożliwić usunięcie obszarów, w których może znajdować się biofilm.⁶
- ▶ Wybierz metodę, od miękkiego kompresu lub gazy do oczyszczania po skalpel, w zależności od poziomu swoich umiejętności.
- ▶ Czynności pielęgnacyjne mogą wywołać ból, dlatego należy zwracać uwagę na to, jak pacjent je toleruje.

Strategia pielęgnacji według typu brzegu	Strome (klify)		Pobudzaj brzegi rany, aż wystąpi punktowe krwawienie ⁶
	Płytke (plaże)		Ostrożnie i wybiórczo pocieraj brzegi rany okrężnymi ruchami ⁷

Opatrz trudno gojące się owrzodzenie, aby proaktywnie rozbić i zniszczyć biofilm lub w celu kontroli resztek bakterii aby zapobiec kolonizacji, a tym samym odbudowie biofilmu.^{6,7}

Dobór opatrunku

4

- ▶ Powinno to również sprzyać utrzymaniu zdrowego środowiska rany.
- ▶ Opatrunek należy wybrać na podstawie dominującego typu tkanki, głębokości rany i prawdopodobnej objętości wysięku.

Wybór opatrunku

Mycie i oczyszczanie pomaga przygotować ranę do zastosowania opatrunku.¹¹ W zależności od swoich właściwości, opatrunek może zapobiegać ponownemu tworzeniu się biofilmu lub je ograniczać, ale zawsze powinien pomagać w utrzymaniu niezbędnej w procesie gojenia równowagi wilgotności. Wybór opatrunku będzie zależał od etapu gojenia:

- ▶ Owrzodzenia łydki, które mogą zawierać znaczną ilość biofilmu (charakteryzującego się obecnością martwiczej, rozplywnej lub niezdrowej tkanki ziarninującej, a także nadmiernym wysiękiem), będą wymagały zastosowania opatrunku przeciwbakteryjnego o właściwościach antybiofilmowych; jego chłonność powinna być odpowiednia do objętości i konsystencji wytwarzanego wysięku.^{3,6,7}
- ▶ Gdy owrzodzenie ulegnie poprawie, przy zdrowym tworzeniu się ziarniny i/lub w obecności naskórkowania, przejście na opatrunek inny niż przeciwbakteryjny pomoże utrzymać wilgotne środowisko sprzyjające gojeniu. Uważa się, że nawet gojące się rany zawierają pewną ilość biofilmu⁷, dlatego przy każdej zmianie opatrunku należy nadal stosować strategię Higieny rany.^{6,7}

Stan owrzodzenia należy oceniać przy każdej zmianie opatrunku, a skuteczność opatrunku sprawdzać co 2–4 tygodnie.⁶

Dodatkowe obrazy pochodzą z Mid Yorkshire Hospitals NHS Trust, MedTech and Arne Langøen via Creative Commons.

Kompresja

Silna kompresjoterapia to złoty standard leczenia owrzodzeń goleni o etiologii żylniej.⁶

- ▶ Określ przydatność i poziom kompresji, wykonując ocenę naczyniową, w tym pomiar ABPI i potencjalnie mierząc ciśnienie w palcach.
- ▶ W żylnych owrzodzeniach goleni już na początku należy zastosować silną kompresjoterapię i rozważyć skierowanie chorego w trybie niepilnym do interwencji chirurgicznej.
- ▶ W tętnicznych owrzodzeniach goleni silna kompresjoterapia jest przeciwwskazana; należy pilnie skierować pacjenta do specjalisty naczyniowego w celu przeprowadzenia rewaskularyzacji³.
- ▶ W przypadku owrzodzeń goleni o mieszanej etiologii z niewydolnością żylną należy skierować chorego do specjalisty naczyniowego w celu ustalenia, który czynnik jest dominujący oraz podjęcia decyzji, czy należy zastosować ograniczoną kompresję bądź rewaskularyzację.
- ▶ W etiologii nienaczyniowej należy skierować do odpowiedniego specjalisty w celu uzyskania odpowiedniego leczenia.

Etiologia	Żylne	Mieszane	Tętniczne
ABPI ⁹	0,8–1,3	0,5–0,8	<0,5
Kompresja ⁹	Silna (>40 mmHg)	Ograniczona (≤40 mmHg)	Przeciwwskazana, chyba że zalecił ją specjalista naczyniowy
Umiejscowienie ³	Podudzie, tylna część kostki, głównie przyśrodkowe	Przyśrodkowe i boczne	Bok i tył nogi, grzbiet stopy
Cechy kończyny ³	Obrzęk, przebarwienia, plamica, zanik białą	Jako żyłne lub tętniczne	Zanik, błyszczzenie, wypadanie włosów
Wywiad ³	Zakrzepica, żylaki, ciężkie nogi, obrzęk	Jako żyłne lub tętniczne	Czynniki ryzyka sercowo-naczyniowego, chromanie przestankowe
Ocena ³	Badanie USG Duplex naczyń żylnych	Jako żyłne lub tętniczne	Tętno obwodowe palpacyjne, ABPI, ciśnienie w palcu, krzywa Dopplera, USG Duplex tętnic

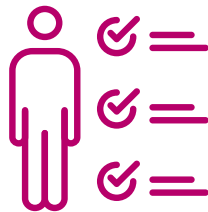
Wybierz najbardziej odpowiedni system kompresji zgodnie z potrzebami pacjenta.

- ▶ Powinno to zapewnić terapeutyczny poziom kompresji, z wysokim wskaźnikiem sztywności statycznej¹²
- ▶ Rozważ zastosowanie systemów kompresji, które poprawiają hemodynamikę żylną, a tym samym zmniejszają nadciśnienie żyłne podczas chodzenia, które na ogół powoduje owrzodzenie.³
- ▶ Zapoznaj się z najlepszymi dostępnymi dowodami, takimi jak metaanaliza wykazująca lepsze wyniki dla wieloskładnikowych (w porównaniu z jednoskładnikowymi lub głównie nieelastycznymi), dwuskładnikowych (w porównaniu z czterowarstwowymi) i czterowarstwowymi (w porównaniu z krótko-rozciągliwymi) systemów kompresji w żylnych owrzodzeniach.¹³
- ▶ Dobierz system kompresji we współpracy z pacjentem, biorąc pod uwagę jego preferencje oraz cele leczenia.¹²

Holistyczne czynniki doboru systemu kompresji

- ▶ Nieprzesuwanie się po skórze
- ▶ Estetyczny wygląd
- ▶ Przystępność cenowa
- ▶ Brak właściwości alergizujących
- ▶ Anatomiczny krój
- ▶ Komfort
- ▶ Kompatybilność z obuwiem i chodem
- ▶ Łatwość zastosowania i zdejmowania
- ▶ Wybór pacjenta
- ▶ Wymagania szkoleniowe

Monitorowanie

Postęp leczenia i gojenia się rany należy oceniać przy każdej zmianie opatrunku lub co 2–4 tygodnie. Ma to na celu monitorowanie skuteczności strategii leczenia rany i postępów w osiąganiu celów leczenia – zarówno dla pacjenta, jak i pracownika ochrony zdrowia.

Rana

Podczas każdej oceny rany należy sprawdzać następujące aspekty:

- ▶ Zmiany w charakterystyce łożyska rany
- ▶ Stan brzegów rany
- ▶ Stan kończyn dolnych
- ▶ Nieprzyjemny zapach (wskazujący na wysokie obciążenie biologiczne)
- ▶ Obrzęk
- ▶ Obecność podminowania lub drążenia
- ▶ Perfuzja tkanek
- ▶ Trendy w wielkości i wyglądzie rany⁷

W przypadku braku odpowiednio szybkich postępów w leczeniu należy przeprowadzić kompleksową ocenę. Pomoże to ustalić, czy zostały podjęte odpowiednie czynności uwzględniające etiologię, czynniki ryzyka i choroby współistniejące oraz – w odniesieniu do lokalnych standardów postępowania – czy należy zmodyfikować jakiegokolwiek kroki strategii leczenia bądź skierować chorego do specjalisty.

Zmniejszenie ryzyka nawrotu³

Zagajone owrządzenie nogi wiąże się z wysokim ryzykiem nawrotu, które można znacznie zmniejszyć dzięki zastosowaniu odpowiednich pończoch uciskowych, edukacji pacjenta i ciągłym monitorowaniu. Ryzyko można również obniżyć poprzez ćwiczenia, unoszenie nóg i pielęgnację skóry, a także w oparciu o porady dotyczące stylu życia i minimalnie inwazyjną interwencję żylną (ablację).

Pacjent

Należy regularnie oceniać wpływ owrządzenia na jakość życia i ogólne samopoczucie pacjenta. Zapytaj pacjenta, czy owrządzenie nogi wywołuje którekolwiek z poniższych dolegliwości:¹¹

- ▶ Ból
- ▶ Zmniejszony apetyt
- ▶ Ograniczone życie towarzyskie.¹
- ▶ Bezsenna
- ▶ Trudności w wykonywaniu codziennych czynności

Jeśli pacjent korzysta z systemu kompresji, zapytaj, jak sobie radzi i udziel wszelkich porad lub praktycznej pomocy w celu poprawy przestrzegania zaleceń i rozwiązania wszelkich problemów.

Piśmiennictwo

1. Olsson M, Friman A. Quality of life of patients with hard-to-heal leg ulcers: a review of nursing documentation. *Br J Community Nurs.* 2020; 25(512):S13–S19
2. Isaac A, Watson C. How venous leg ulcers affect quality of life. *Prim Health Care.* 2016; 26(3):S18–S30.
3. Franks P, Barker J, Collier M et al. Management of patients with venous leg ulcers: challenges and current best practice. *J Wound Care.* 2016; 25(56):S1–S67
4. Guest JF, Fuller GW, Vowden P. Cohort study evaluating the burden of wounds to the UK's NHS in 2017/2018: update from 2012/2013. *BMJ Open.* 2020; 10(12):e045253
5. Kolluri R, Lugli M, Villalba L et al. An estimate of the economic burden of venous leg ulcers associated with deep venous disease. *Vasc Med.* 2022; 27(1):63–72
6. Murphy C, Atkin L, Swanson T et al. Defying hard-to-heal wounds with an early antibiofilm intervention strategy: wound hygiene. *J Wound Care.* 2020; 29(53b):S1–S26
7. Murphy C, Atkin L, Vega de Ceniga M et al. Embedding Wound Hygiene into a proactive wound healing strategy. *J Wound Care.* 2022; 31(54a):S1–S19
8. Alhaji M, Goyal A. Physiology, granulation tissue. *StatPearls* (internet). 2022. <https://tinyurl.com/bdfv9e4>
9. Bianchi J, Flanagan M, King B. 3D: a framework to improve care for patients with leg ulcers. Implementing person-centred diagnosis, evidence-based treatment decisions and inclusive dialogue with the 3D Framework. *J Wound Care.* 2020; 29(511c):S1–S65
10. Woodbury MG, Houghton PE, Campbell KE, Keast DH. Development, validity, reliability, and responsiveness of a new leg ulcer measurement tool. *Adv Skin Wound Care.* 2004; 17(4):187–196
11. Atkin L, Bučko Z, Conde Montero E et al. Implementing TIMERS: the race against hard-to-heal wounds. *J Wound Care.* 2019; 23(53a):S1–S50
12. Harding K, Dowsett C, Fias L et al. Simplifying venous leg ulcer management. *Wound International.* 2015
13. O'Meara S, Cullum N, Nelson EA, Dumville JC. Compression for venous leg ulcers. *Cochrane Database Syst Rev.* 2012; 11(11):Cd000265

AP-68858-POL-POL AWC/04/04/2024

© Published by MA Healthcare Ltd 2023 | Editor: Benjamin Wakefield | Associate publisher: Tracy Cowan
Head of projects: Chris Beck | Managing Director: Anthony Kerr | Supported by Convatec PLC

MA Healthcare

convatec

— forever caring —

Convatec Polska Sp. z o.o.
www.convatec.pl
dzial.pomocy@convatec.com
Infolinia: 608 698 043

SC-63526-POL-POL-v1
AWC/04/04/2024